

זיכרון מבעד לעדשה- זיכרון מקוון 2022

רקע:

התכנית **זיכרון מבעד לעדשה** הינה תכנית ייחודית של רשת אורט בשיתוף יד ושם, ובה תלמידים מתעדים ניצולי שואה ויוצרים תערוכת צילומים, המוצגת בימים כתיקונם, בסיכור המשפחה מול ביה"ס הבינלאומי להוראת השואה ביד ושם. הפרויקט משלב העמקת הידע בנושא השואה עם ביטוי יצירתי אומנותי של צילומי הניצולים.

בימי הקורונה, כאשר ריחוק חברתי נדרש מכולנו ולא הצלחנו לבקר אצל הניצולים ולצלם אותם, ניסינו לחשוב מה יקרה ביום שלא יישארו ניצולי שואה, שיספרו את סיפורם ממקור ראשון. רצינו להמשיך את הדיון והעיסוק סביב עיצוב זיכרון עכשווי, אך באופן חדש שיאתגר את בני הנוער בלמידה המשלבת לימוד התוכן ההיסטורי ושימוש בכלים אמנותיים כדי ליצור חוויה לימודית משמעותית.

ביקשנו מהתלמידים להתמקד, גם השנה, בחפצים או תמונות מתוך **ארכיון יד ושם**. לא ויתרנו על הלימוד המעמיק בנושא, על שמיעת הסיפורים גם אם בדרכים אלטרנטיביות וניסינו לתת ביטוי ויזואלי, עכשווי מנקודת מבט אישית לסיפורים הללו.

15 בתי ספר של רשת אורט נענו לאתגר.

חלק מהתלמידים אכן השתמש בארכיון יד ושם ויצר כרזות, קבוצת תלמידים אחרת השתמשה בתמונות, שמצאה באלבומים פרטיים של מורים ותלמידים מבית הספר שלהם, ויצרו מהן כרזות או פוסטרים.

קבוצה נוספת אף יצרה סרטונים המתעדים ניצולי שואה והמביעים את תחושותיהם.

בפרויקט זה כ-70 תוצרים שמקצתם מוצגים כאן לפניכם.

כל התוצרים מפרויקט זה מדברים על הקשר שלנו לזיכרון השואה, למצב הניצולים היום, וליחס החברה לזיכרון השואה. חלק מהתוצרים יוצגו באתר הוירטואלי של יד ושם.

כחלק נלווה לפרויקט, החלטנו לשתף אתכם המורים בתערוכה המרגשת שלנו ויצרנו שלושה מערכי שיעור, המאפשרים הצצה לתערוכה שלנו, ויוצרים עבור התלמידים שלכם הזדמנות לחוות חלק מהחוויה המיוחדת, שעברו תלמידי פרויקט "זיכרון מבעד לעדשה – זיכרון מקוון" בשנה זו.

מצורפים 3 מערכי פעילות בהשראת התוצרים שהפיקו התלמידים המשתתפים בתכנית.

מערך 1- תמונות מספרות

מטרות: היכרות עם התהליך שעברו המשתתפים בתכנית זיכרון מבעד לעדשה

חשיפת התוצרים של התלמידים המשתתפים בתכנית

חיבור נושא השואה דרך תמונות מספרות

משך הפעילות: כשעה

קהל יעד: ז-יב

פתיחה:

המנחה יקריא או יחלק את השיר "אל תחשבי על שישה מיליון" / חלי ראובן לתלמידים (מצורף בנספח)
לאחר קריאת השיר המנחה יבקש מהתלמידים **לדמיין** תמונה אחת, כשהם שומעים את המילה שואה. (ניתן
לשתף את התשובות בלוח שיתופי)

התלמידים ישתפו מדוע בחרו דווקא בתמונה זו ומה הקשר שלה לשיר (הסיפור האישי, הפנימי והפרטי הוא
מה שמחבר יותר מאשר המספר הבלתי נתפס של שישה מיליון נספים).

פעילות מרכזית:

התלמידים ייחשפו למגוון תמונות, שיצרו בתכנית זיכרון מבעד לעדשה- זיכרון מקוון ([במצגת](#)
[המצורפת](#)). יבחרו את התמונה שמדברת אליהם, שריגשה אותם, שיצרה אצלם אי שקט וכו...
לאחר הבחירה, התלמידים יתבקשו לתת שם לתמונה שבחרו (ניתן להיעזר ברשימת הציטוטים שבנספח).
בשלב האחרון של השיעור המנחה יחשוף את השמות, שניתנו לתמונות במסגרת התכנית, ואת המסר
שבחרו יוצרי התמונות להעביר. ([מצורפת מצגת מלווה למורים](#))

דיון:

- מדוע בחרתם בשם הזה? כיצד הוא מתקשר לתמונה?
- האם השם שנתנו התלמידים בתכנית "זיכרון מבעד לעדשה" נותן משמעות נוספת לתמונה?
- איך ניתן דרך תמונה להכיר סיפור אישי/ פרט אחד / נושא אחד מתוך הסיפור הכללי של השואה?

משימה:

המנחה יראה לתלמידים את ארכיון התמונות הקיים באתר יד ושם ויסביר כי השנה, התלמידים שהשתתפו
בתכנית לא נפגשו עם השורדים, אבל בחרו להעלות תמונות של אנשים וחפצים אישיים ופרטיים כדי
להתמקד בסיפור אחד שאליו הם התחברו.

התלמידים יבחרו תמונה נוספת מתוך המאגר וייתנו לה שם + מסר לתמונה שבחרו

דיון:

- אם הייתם צריכים להציג תמונה אחת שמשקפת את זיכרון השואה, איזו תמונה זו הייתה?
- איזה מסר חשוב להעביר דרך התמונות?
- אם הייתם יכולים לעצב מחדש את זיכרון השואה, מה הייתם עושים? (ברמה בית ספרית, לאומית, בינלאומית וכו...), להתייחס לתאריך, לפעילויות, לטקסים, למסרים ויזואליים

את התוצרים ניתן להעלות כקולאג' או תערוכה מקוונת ולהפיץ בבית הספר ומחוצה לו.

נספחים:

1. "אל תחשבי על שישה מליון" / רחלי ראובן

"אל תחשבי על שישה מליון"

היא הסבירה לי,

"חשבי רק על אחת,

על אמא שלי למשל

בידה הימנית

הניקה אותי

ובשמאלית

ניסתה לחלץ את ליבה

שנמחץ בתחנה הסופית

עם הוריה וארבעת האחים שהיו לה

אל תחשבי

על "השואה",

חשבי רק

על הבית שלי

דמייני איך

כל היום אני הולכת אחרי אמא ואבא

הם סוגרים את התריסים

ואני פותחת

הם משתיקים את השמש

ואני מתחננת לבואה

אל תחשבי על "יום הזיכרון לשואה

ולגבורה"

חשבי רק עלי

שלושה בנים

לתפארת מדינת ישראל

הם שומרים על המדינה

ואמא שלי

יושבת בחלון

בוהה

כבר 30 שנים

מחכה שתיגמר מלחמת העולם,

אל תחשבי על שישה מיליון

חשבי רק על אחת

על אמא שלי למשל:

היערות האכילו אותה

עליית הגג שמרה עליה

איש אחד, שלא הצליחו לקחת ממנו את

השפיות

הציל אותה,

גדלתי בבית עם

שני הורים

שני אחים

ואושוויץ בצלחות,

המספר על היד שלה מקועקע בנפשי

וגם המבט ההוא, היתום עד עפר

למרות הכל

אני כאן

נידונה לחופש

וחפצת חיים

2. ציטוטים

"סגולה מיוחדת היא באדם שאין הוא יכול להתקיים אלא אם כן הוא צופה אל העתיד." (ויקטור פרנקל, מתוך הספר: האדם מחפש משמעות)

למרבה הצער, כל מה שאני יכול לזכור הוא העבר. (אורסון סקוט קארד, מתוך הספר: מפות במראה)

כל עוד מישהו זוכר אותנו, אנחנו חיים. (קרלוס רואיס סאפון, מתוך הספר: צילה של הרוח)

השואה דומה לתהום פעורה אשר ככל שאנו קרובים אליה, אי אפשר להבין את עומקה. (הרב ישראל מאיר לאו, מתוך כתבה באתר יד ושם: "ניצולי השואה ויד ושם")

ביום מן הימים יעלם הכאב, אך הזיכרון ישאר לעולם. (ארתור סי קלארק, מתוך: שירת ארץ רחוקה)

הזיכרונות האמיתיים היו דומים לרוחות רפאים, ואילו הזיכרונות הכוזבים היו משכנעים כל כך, עד כי דחקו את רגלי המציאות. (גבריאל גרסיה מארקס, מתוך: צליינים מוזרים).

מערך 2: מזוודת הזיכרון- עיצוב זיכרון על ידי שימוש באמצעים ויזואליים

מטרות: הכרה בחשיבות תיעוד הסיפורים של שורדי השואה

שימוש באמצעים ויזואליים כדי לתעד סיפור ולשמר זיכרון

קהל יעד: ז-יב

משך הפעילות כשעה

פתיחה:

שאלות:

- מהו הדבר שזכור לכם במיוחד מסיפור של שורד שואה ששמעתם?
- אם הייתם צריכים להמחיש את הסיפור באמצעות תמונה - איזו תמונה זו הייתה?
- כיצד השימוש בתמונות יכול לגרום לכך שזיכרון השואה לא יישכח?

פעילות:

המנחה יספר לתלמידים על תכנית "זיכרון מבעד לעדשה- זיכרון מקוון" ויצג כ-10 כרזות שהופקו במסגרת התכנית.

(מצורפת מצגת)

אחת התלמידות שהשתתפה בפרויקט בעבר, מספרת: " היום הייתה לי פגישה עם דמות מדהימה. מעוררת השארה ונערצת באופן יוצא דופן. חייתי המון זמן כדי לפגוש אותה. שנה של שיחות ומפגשים מקוונים מדהימים בזום, ומפגש אחד פיזי שהתעלה על הכל.

שמה של האישה המופלאה הינו מרילה. מרילה בחודש הבא תחגוג את השנה ה-89 לחייה. מרילה היא שורדת שואה.

ומעבר לכך, היא אישה חזקה, שעברה הרבה בחייה, ועדיין עומדת איתנה.

כשישבתי מולה היום, ושמעתי אותה מדברת, ותוך כדי העיניים שלה נצצו באופן של זיכרון, התרגשתי.

הרגשתי כאילו אין דבר שיכול לשבור את החיוך שלה. כזה שמלא גאווה, וישר.

חשוב לי מאוד, שבני הנוער בגילי, יבינו כי לכל אחד יש תאריך תפוגה, ושאי אפשר לא נשאר לנצח. וכך גם שורדי השואה שלנו. ושיגיע היום שנתעורר בבוקר, ונגלה כי השורד שואה האחרון, נפטר.

לכן, המסר שלי הוא, צאו, תבקרו, תפגשו, תקשיבו ותעבירו הלאה. אנחנו לא יכולים לתת להיסטוריה להימחק". (גלי סעדיה, אורט חולון).

דיון:

- מה יקרה אחרי שהשורדים לא יישארו כדי לספר?
- מהי האחריות שלנו כנוער בשימור והעברת זיכרון השואה הלאה?
- באילו דרכים נוספות ניתן לספר את סיפור שורדי השואה?

התלמידים יתחלקו ל-5 קבוצות, כל קבוצה תבחר כרזה אחת מהמצגת ותמציא / תדמיין את הסיפור שמאחורי הכרזה כפי שהם מבינים אותה.

במליאה כל קבוצה בתורה תציג את הסיפור שבחרה לספר ולאחר מכן המנחה יחשוף את הסיפור האמיתי מאחורי הכרזה. (מצורפת מצגת לתלמידים ללא הפרטים ומצגת למורים עם הסיפור המלא)

משימה:

התלמידים חוזרים לקבוצות, כל קבוצה מכינה כרזה חדשה בהשראת הכרזות העוסקות בזיכרון השואה .
(ניתן להיעזר בארכיון אתר יד ושם)
הקבוצות מציגות את התוצרים במליאה
רצוי לערוך את התוצרים כקולאז' או מצגת ולהפיץ בבית הספר ומחוצה לו

מערך 3: זיכרון על זיכרון

מטרות: יצירת חיבור רגשי והזדהות עם נושא זכרון השואה
הבנה שחלק חשוב ביצירת זיכרון הוא החיבור האישי

קהל יעד: ייב
משך הפעילות: כשעה

פתיחה:

המנחה יציג לתלמידים כרטיסיות מילים ויבקש מכל אחד לבחור מילה, שמשקפת את התשובה לשאלה: **איזו משמעות מקבל יום הזיכרון לשואה ולגבורה בישראל של שנת 2022?**
דוגמאות למילים : שייכות, התמודדות, חיבור, ערבות הדדית, עצב, שמחה, תמיכה, הדדיות, כוח, אומץ, גבורה, גאווה, תקומה.

דיון:

- מדוע בחרתם בכרטיסיה זו?
- אם היו שואלים את ההורים שלכם את השאלה הזו, מה לדעתכם הייתה התשובה?
- האם יכול להיות מצב שבו תבחרו בכרטיסיה אחרת?

פעילות:

המנחה יספר לתלמידים על תכנית זיכרון מבעד לעדשה ויציג את [מצגת תוצרי התלמידים](#)

התלמידים יתחלקו לקבוצות של 4 משתתפים ויקראו את תיעוד התלמידים שהשתתפו בתכנית בעבר, על התהליך שהם חוו (מצורף בנספח)

כל קבוצה תתייחס לנקודות הבאות:

מה המסר שהם הכי התחברו אליו?
בחרו תמונה שמשקפת את המסר שבחרתם מתוך המצגת הכללית.

במליאה: כל קבוצה מציגה את התמונה ואת המסר

משימה:

בקבוצות יוצרים תוצר נוסף שמביע את המסר שהם בחרו בו (ציור, תמונה נוספת, כתיבה, שיר וכו...)

את התוצרים מעלים למצגת ומפיצים בבית הספר ומחוצה לו

נספח – משוב התלמידים:

המסר שחשוב לי להעביר לבני נוער לאחר הפרוייקט הוא שחשוב מאוד לשמוע ולבדוק על העבר של ניצולי השואה ולשמר את המורשת שלהם עד היום, לפני הפרוייקט היה לי כבוד אל ניצולי השואה אך לא מעבר, לאחר הפרוייקט אני גיליתי מה הם עברו בדיוק עברו שם וכמה זה חשוב לשמר את המורשת שלהם ולספר את הסיפור שלהם לעוד הרבי דורות.	במהלך השנה שבה השתתפתי בתוכנית " זיכרון מבעד לעדשה- זיכרון מקוון" יכולתי להכיר את סיפור משפחתי יותר לעומק. דבר זה הכי השפיע עליי בתוך התהליך כולו, בזכות תוכנית זו אני מכירה ויודעת הרבה יותר על העבר והסיפור של סבתי , על השואה מנקודת המבט שלה.ניסיתי לדמות כמה שאפשר את התחושות שלה ואת המסע שלה בפרוייקט ודבר זה השפיע מאוד על ההסתכלות שלי כלפי השואה.	אני יודע היום שזיכרון השואה יכול לבוא לידי ביטוי גם בחפצים ולא רק אנשים, הדבר שהכי השפיע עלי בתוכנית הוא הנושא עצמו: שואה הוא נושא שקשה לדבר עליו, חשוב לי להעביר לבני הנוער שחשוב לכבד את העבר, זה העבר שלנו ההיסטוריה שלנו ואם לא נתן לה את הכבוד שמגיעה לה, אנחנו מראים יחס זלזול לגביה דבר חמור מאוד בידיעה שאנשים מהעם שלנו נאלצו לעבור ואלה שנותרו ממשפחותיהם נאלצים לסבול כל יום בחשיבה על המשפחה שלהם
הדבר שהכי השפיע עליי במהלך העבודה זה המחשבה שכל כך הרבה אנשים לא זכו להמשיך בחייהם ועברו דברים נוראיים מאוד אז אסור לנו לשכוח מה שקרה ולהנציח את אותם האנשים כמה שאפשר לכמה שיותר דורות.	בחרתי להצטרף לתוכנית כי חשוב לי לדעת עוד על השואה. עכשיו אני יודע עוד סיפורים של אנשים שלא ידעתי לפני. הדבר שהכי השפיע עליי הוא לשמוע הוא את הסיפור של ניצולת השואה. המסר שהכי חשוב לי באופן אישי להעביר לבני נוער הוא לא לשכוח את השואה	למדתי על עוד נפש שעברה את השואה, מרילה, וראיתי יותר מקרוב מה היא עברה, כמו שאחרים עברו וכל סיפור משפיע מפני שכל אדם הוא עולם ומלואו ולמדתי על עוד עולם, העולם של מרילה
בפרוייקט הזה, זיכרון מבעד לעדשה, כל פגישה ושיחה השפיעה מאוד. החזירה אותי לפרופורציות, סידרה לי את המחשבות , וגרמה לי להבין ולא לשכוח, כמה הקושי שלי מתגמד , לקושי שהעם שלי חווה , לפני לא מעט זמן.	אני ילדה מאוד סקרנית בעניין השואה. מסרטים תיעודיים וספרים עד לפגישה פיזית עם ניצולים. עצם השמיעה וההקשבה להם ולעבר שלהם, מצמררת אותי, ומחזירה למקורות. ודבר שלא ידעתי, הוא הקושי הרב של העלייה לארץ לאחר השואה הנוראית. לא ידעתי את כמות הסבל שחוו כאן, ואת הקושי הרב.	כידוע לכולנו, זיכרון הוא דבר המתפוגג עם הזמן. בכדי שישאיר נטוע בנו, צריך לפעול, להתבונן , לשמוע להקשיב , ולהיות הקול של אלו שכבר לא יכולים ויוכלו להעביר את הזיכרון הלאה. אז בחרתי להצטרף לתוכנית המופלאה, בכדי לזכור, ולא לשכוח לרגע, את סבלם של בני עמי. ולא לתת להיסטוריה לחלוף, כאילו לא הייתה. להפך, לשמר וללמוד ממנה.